

УДК 392.0

ББК 63.3

А.А. Мойсей

СКОТАРСЬКИЙ КАЛЕНДАР РУМУНІВ БУКОВИНИ

У даній статті автор на основі джерельних матеріалів зробив спробу простежити основні етапи скотарського календарного року, вірування й звичаї буковинців, пов'язані зі скотарськими святами, що побутували в румуномовного населення сучасного Сторожинецького, Глибоцького, Новоселицького та Герцаївського районів Чернівецької області, а також сучасного Сучавського повіту Румунії.

Ключові слова: скотарський календар, цикл вовчих свят, цикл вівчарських свят, покровителі скотарів, скотарський Новий рік, антидемонічні обереги.

Народний календар дає повне уявлення про міфо-ритуальну традицію, втілену в календарні повір'я, звичаї та обряди. Звичаї, обряди та свята народного календаря румунів Буковини увібрали в себе суттєві риси соціально-економічного життя народу, відобразили особливості світосприйняття, психології і моралі. До цього часу вони значно трансформувалися, деякі з них втратили своє первісне значення, отримали новий статус і суспільно-побутові функції. У єдиному нероз'єднаному комплексі в народному календарі співіснували і взаємодіяли раціональний досвід і позитивні знання скотаря з релігійними віруваннями. Так, народний календар указував селянинові оптимальний час для формування й розпуску отар, виходу й повернення худоби з гірських пасовищ тощо. Цикл скотарських свят румунів Буковини, відіграючи провідну роль у народному календарі румунів-скотарів, найбільш повно висвітлений в етнографічних працях румунських дослідників традиційної культури населення Буковини другої половини XIX – початку XX ст.

До цієї тематики зверталися М.Я.Салманович [7; 8; 9], Г.К.Кожолянко та А.А.Мойсей [3; 4]. У їхніх дослідженнях висвітлювалися певні тематичні аспекти проблеми, як, наприклад, у циклі статей М.Салмановича – короткий аналіз скотарських свят, розповсюджених у центрально-румунському ареалі, у працях Г.К.Кожолянка та А.А.Мойсея – аналіз двох складових скотарського календаря румунів Буковини: “вовчого” та “вівчарського” календарів. На даний час слід констатувати відсутність цілісного дослідження циклу скотарських свят у буковинських румунів, спеціальних досліджень їх місця й ролі в “народному” календарі, що відкрило би перспективу узагальнення циклу свят, відзначило б важливість скотарських культів – покровителів худоби й скотарів у календарних віруваннях румунів Буковини.

Найбільш важливу інформацію про цикл скотарських свят у буковинських румунів було почерпнуто з праць румунських дослідників традиційної культури й побуту населення Буковини другої половини XIX – початку XX ст.: С.Ф.Маріана “Свята у румунів” (1898–1901) [24; 25], Є.Нікуліце-Воронки “Звичаї і вірування румунського народу” (1903) [28],

А.Горовея “Вірування і забобони румунського народу” (1915) [19], Т.Памфіле “Осінні свята та Різдвяний піст” (1914), “Літні свята у румунів” (1911) [30], Д.Дана “Вівчарня у румунів” (1923) [16], “Комуна Стража та її мешканці” (1897) [14], М.Лупеску “Забобони” (1892–1893) [23] та ін.

Окремо слід відзначити роботи І.Мушлі та О.Бирлі “Типологія фольклору з відповідей на анкети Б.П.Хаждеу” [27] та А.Фоки “Народні свята та забобони кінця XIX ст. Відповіді на анкети Н.Денсушану” [20], з яких було почерпнуто важливу інформацію стосовно скотарського календаря в буковинських румунів. У цих працях був систематизований матеріал (відповіді) з анкет, розповсюджених Б.П.Хаждеу (1878, 1884–1885 рр.) – 17 тис. сторінок рукопису (19 томів) та Н.Денсушану (1893–1895 рр.) – 15 тис. сторінок (17 томів).

За допомогою цих джерельних матеріалів можна простежити основні етапи скотарського календарного року, вірування й звичаї буковинців, пов’язані зі святами, що побутували в румуномовного населення сучасного Сторожинецького, Глибоцького, Новоселицького та Герцаївського районів Чернівецької області, а також сучасного Сучавського повіту Румунії.

Народний культ святих – володарів худоби й скотарів у календарній обрядовості буковинських румунів проявився у формі відзначення скотарських днів із метою захисту великої рогатої худоби, свиней, коней, овець та кіз від хижаків (особливо від вовків і ведмедів), зміїв, хвороб, а також протидії чарам з боку нечистої сили (“стрігоїв”) та носіїв езотеричних знань (чарівниць та відьом), які могли відібрати “ману” від корів та овець, а також від пасовищ.

На Буковині з давніх часів заняття скотарством мало велике значення для економіки краю, тут вирощувалися у великій кількості вівці, свині, воли й кози. Ще в 1628 р. у с.Топорівка Чернівецької волості українські селяни були звільнені від сплати державного податку за утримання 1500 овець і 500 свиней. Податок збирався лише тоді, коли вирощувалися ці тварини понад дозволену кількість. У с.Вовчинець не платили податок за 300 овець і 200 свиней. За підрахунками авторів праці “Буковина. Історичний нарис”, у середньому на родину припадало не менше 30 овець і 20 свиней [1, с.38]. Цей факт підтверджується авторами монографії південнобуковинського села Арборе – А.Долинським та Г.Долинським, які наголошували на тому, що в XIX – на початку XX ст. у кожному селянському господарстві нараховувалось 50–70, іноді й 100 овець, деякі чабани тримали вівчарні декілька десятиріч підряд [17, с.59–60]. Факт наявності великої кількості овець на Буковині був зафіксований також в “Описі Буковини” Г.фон Сплени (1893) [11, с.18]. Дослідник Буковини П.С.Ауреліан у своїй праці “Буковина. Економічний опис у супроводі карти”

(1876) подав результати перепису 1869 р., згідно з яким у населення Буковини було 217913 овець та 18786 кіз, і головне, що їхня кількість з 1861 по 1869 р. зросла на 72570 овець та 2662 кіз [13, с.39–40]. Про вирощення на Буковині значної кількості коней засвідчив румунський дослідник Іон Іонеску з Браду у своїй праці “Сільське господарство у Дорогойському повіті” (1866). Зокрема, учений згадав про існування імперської конюшні на території шести буковинських населених пунктів (Радівці, Ваду-Вледікей, Войтінел, Нижній Віков, Токмітура, Міток), де утримувалась понад 1 тис. коней на 7000 фалчів землі (“фалча” – стара міра поверхні, що дорівнювала 14322 м²) [22, с.517–539]. Трохи менше на Буковині було волів, яких вирощували переважно на продаж.

Наявність великої кількості голів скота в селянських господарствах Буковини, особливо в її передгірній та гірській частині, на думку Д.Дана, визначало соціальний статус селянина в громаді [16, с.5]. Отже, наведені вище факти свідчать про те, що скотарство на Буковині було заняттям традиційним: величезний досвід вирощування худоби передавався з покоління в покоління протягом століть. Професія чабана була настільки почесною, що, за свідченням того ж Д.Дана, чабанами бували навіть дівчата. Цю професію засвоювали іноді люди німецькі з метою зміцнення здоров'я, бо зранку чабани вмивалися водою, в якій мили відро з-під молока, а після їжі завжди пили сироватку замість води, щоб “обличчя було гладким та красивим” [16, с.8].

Як складова частина народного календаря й тісно пов'язаний із “вівчарським” і “вовчим” календарями, скотарський календар розпочинався восени в період парування овець та іншої худоби. Процес відтворення домашніх тварин ділить скотарський календарний рік на дві симетричні пори року: “безплідна” зима, що триває від св.Дмитра (8 листопада) до св.Георгія (6 травня), і “плідюче” літо (між св.Георгієм і св.Дмитром). Середину, або міць, зими становлять Зимові Цирковії (Circovii de Iarnă), які припадають на 29–31 січня, а середину літа – Літні Цирковії (Circovii de Vară) – 29–31 липня. Їхнє святкування зафіксоване на межі ХІХ – ХХ ст. у селах Борка, Броштени, Фаркаш (південна частина Буковини) [27, с.388], причому не тільки на Буковині, але і в Молдові, Трансільванії, Банаті, Мунтенії тощо [27, с.174]. Оскільки найпродуктивніша пора року для овець припадає на літо, то, на думку І.Гіною, селяни перемістили скотарський Новий рік із початку зими (Осінні Філіпії, День вовка, св.Андрій, св.Миколай) на початок скотарського літа (св.Георгій, св.Марк Бичачий, Арміден) [18, с.11]. Основна ж маса осінньо-зимових свят скотарського календаря залишилась без змін. Серед них слід згадати свято Андрія, оскільки буковинці вірили, що св.Андрій захищав худобу від хижаків (с.Нелок, Стросешти Васкань, Стольничешти Прежеску сучасного Сучавського повіту, Турятка сучасного Глибоцького району), “стрігоїв”

(Строєшти Васкань), які могли відібрати молоко від корів та овець [20, с.15]; Осінні Філіпії, які мали подібну функцію захисту худоби від хижаків (с.Мелінь, Богденешти, Строєшти Васкань, Валя Глодулуй, Бороая, Форешти, Костешти Руджіноаса, Борка, Котиргаш Броштени, Корнь Літень, Мирослевешти, Басарабь сучасного Сучавського повіту). Дата святкування Філіпіїв коливалась у межах тижня, у різних селах були різні дати святкування: 24–27 листопада в с. Долхаска, 25–27 листопада – с.Борка, Мелінь, 26–28 листопада – с.Дрегенешти, Джулешти Дрегенешти, 27–29 листопада – с.Кристешти, Малі Долхешти, у листопаді без установлення точної дати в с.Мирослевешти, 30 листопада або 1–2 грудня у с.Флорешти, три дні до початку Великого посту – с. Тарнавка сучасного Герцаївського району [20, с.122–123].

У румунів Буковини коло календарних скотарських свят розпочинає святий Георгій (sf. Gheorghe), відзначення якого припадає на 6 травня і є одним із найважливіших свят скотарського року. Важливу роль відігравав також переддень св.Георгія, який називався “св.Георгій коров’ячий” (“sf. Gheorghe a vacilor”), “Відбір” (“Alesul”), “Минікетоаря” (“Mănicătoarea”) або “Трембіта” (“Buciumul”). У цей день обиралося місце для вівчарні, будувалась огорожа, колиба, загорода для доїння овець (с.Роша) [16, с.11–12], обиралися чабани, виготовлялося мастило, або овечий смалець, який використовувався чабанами як захисний засіб проти відьом, розпочинався відбір плідних овець від ялових, який закінчувався в день св.Георгія, запалювався “живий” вогонь, через який проганяли худобу й перестрибували самі [25. – Т.3, с.161–163]. Слід зазначити, що подібне смислове навантаження мав переддень цього свята і в деяких провінціях Румунії [21. – Т.1, с.223–224].

Скотарський календар у румунів Буковини розпочинався також у день св.Георгія (с.Великі Долхешти, Корнь Літень, Мелінь, Саска, Строєшти Васкань, Валя Глодулуй сучасного Сучавського повіту та с.Турятка сучасного Глибоцького району Чернівецької області) [20, с.304]. У цей день у селах Буковини обирали чабанів, пастухів рогатої худоби, свинопасів, табунників тощо. Уранці цього дня, коли випускали худобу вперше в поле, у с.Нові Фратівці був зафіксований С.Ф.Маріаном звичай, згідно з яким 10-річний хлопець забирався на хвіртку, ставлячи одну ногу на один із її поручнів та другу на інший таким чином, щоб худоба пройшла під ним. Метою цього звичаю був захист худоби від “стрігоїв”, щоб вони не змогли в неї відібрати молоко [25. – Т.3, с.151]. У цей день мало місце відділення плідних овець від ялових та ягнят від овець [16, с.6], перше доїння овець і виготовлення першого свіжого овечого сиру (“caș”), який приносили в жертву до церкви з метою збільшення молока в овець (с.Стража) [14, с.47]. У цей день розпочиналося “сурмління” овець

(“buciumatul oilor”), яке тривало до св.Дмитрія і мало захисний та очищувальний характер, позначалися вівці та ягнята (с.Босанч) [25. – Т.3, с.188].

Слід зазначити, що в українців Буковини св.Георгій також уважався покровителем чабанів, про що свідчать етнографічні записи Г.Купчанка, зроблені на Кіцманщині [10, с.374], а також одна з пісень фольклорної збірки Ю.Федьковича [6, с.586].

Ще одним важливим святом скотарського календаря був “св.Марк бичачий” (“sf. Marcu boiler”) 8 травня, присвячений рогатій худобі, а особливо бикам. У цей день заборонялося працювати, а особливо орати, щоб бики були здоровими й не нападали на них дикі звірі (Бунінц, Нові Фратівці, Реусени, Старі Фратівці – південної частини Буковини) [25. – Т.3, с.201].

Наступне скотарське свято – Армінден (Arminden), або день св.Єремії, 14 травня, що знаменував собою початок літа. Цей день мав захисну функцію для ягнят і святкувався окремо чабанами й селянами. У чабанів існувало повір'я, що свято Єремії захищає ягнят від хвороб (с.Саска) [20, с.22], а в селян ритуал пожертвування – вихід на галявину, поїдання смаженого ягняти з вином із полині [25. – Т.3, с.204].

Св.Петра Літнього буковинські румуни святкували 12 липня, уважаючи його володарем диких звірів (с.Богденешти, Медею сучасного Сучавського повіту) [20, с.307]. Цей святий виступав охоронцем худоби від вовків. Без його дозволу жодна вівця “не потрапить до вовчої пащі” [16, с.23–24].

З осінніх свят скотарського циклу румуни Буковини святкували день Текли, або Баранячої Фекли (“Tecele”, “Tecele Berbecilor”), яке припадало на 7 жовтня. Культурні дійства в цей день призначалися для захисту баранів від вовків. Порушення заборони працювати в цей день могли, за уявленнями селян, призвести до з'їдання вовками баранів і овець [30, с.177].

Важливим моментом у скотарському календарі є процес підготовки овець до зимівлі, а також реалізація продуктів вівчарського виробництва, що збігається з біологічним циклом парування овець. Тому він знайшов своє відображення в циклі осінніх свят. 27 жовтня відзначається “Весілля овець”, або “Пускання баранів”, яке припадало в деяких місцевостях також на 9 жовтня (св.Кіріка) [29, с.421, 438].

Завершує “скотарське літо” день св.Дмитрія (“sf. Dumitru”, “Sâmedru”), який уважався патроном вівчарів (8 листопада) у період, коли вовки (“собаки св.Дмитрія”) стають найнебезпечнішими для домашніх тварин і людей [29, с.455–456]. У цей день розбирали вівчарні, розраховувалися з чабанами, розподілялися молочні продукти між власниками овець, розпочиналась підготовка до зимівлі овець.

Одне з перших зимових свят, дотримане румунськими скотарями, було св.Ігната або “Ігната свинячого” (“Ignatul porcilor”) з метою захисти-

ти свиней від розповсюдження різноманітних хвороб. У цей день зазвичай різали свиней, а також вірили, що смалець від чорної свині, вирізаної на це свято, можна використати в різноманітних ворожіннях [30, с.262]. На думку бухарестської дослідниці А.Олтяну, це свято має дохристиянські коріння. За її твердженням, якщо в давнину на це свято приносилися людські жертви, поступово вони були замінені на жертви тварин (чорні свині або кури). При цьому велике значення надавалося ритуальному різанню з метою передбачення майбутнього [29, с.539].

Значне місце в скотарському календарі відігравав і переддень св.Василя (13 січня), коли за народними віруваннями домашня худоба могла говорити, але людям підслуховувати їхню розмову суворо заборонялося, бо це може викликати смерть (Буніц, Лішешти, Калафіндешти, Сірет, Хеч – південної частини Буковини та Чіреш-Опаїц її північної частини) [25. – Т.1, с.7]. Румуни Буковини вірили також, що худоба може говорити й напередодні Різдва, Водохреща та Великодня, коли спілкуються між собою про місцезнаходження захованих скарбів [15, с.1–2].

Свято Благовіщення (“Bunavestire”), яке відзначалося 7 квітня, вміщувало також у собі низку елементів скотарського календаря: вигін худоби на пасовище (с.Босанч), захист худоби від хижаків (с.Стража); у селі Воловец сучасного Сучавського повіту існував ритуал, згідно з яким чабан у цей день вибирався на стіг сіна та погрожував зимі сокирою, бо “трава зеленіє і є де випасати отари” [25. – Т.2, с.156, 164].

Окрім свят із фіксованою датою проведення, у скотарському календарі існували також рухомі свята, як, наприклад, св.Тоадер (“sf. Toader”) та Понеділок вівчарів (“Lunea Păstorilor”), які припадали на перший тиждень Великого посту. Так, на св.Тоадера в деяких селах Буковини вперше виводили коней на пасовища (Стража) [25. – Т.2, с.23]. У цей день зазвичай стригли рогату худобу, переважно телят, яким відрізали кінцівки хвостів і верхівки рогів (Белечена, Лішешти, Корлата, Сірет, Строешти, Шкея – південної частини Буковини та Терблеча її північної частини). Після того збирали відстрижене волосся й закопували в мурашнику, щоб худоба росла, була спритною як мурахи та щоб отримати за неї добрі гроші на продажі [25. – Т.2, с.47].

Отже, аналіз етнографічних даних про скотарський календар у буковинських румунів дозволяє відтворити річний цикл скотарських свят: св.Георгій коров'ячий (5 травня), св.Георгій (6 травня), св.Марк бичачий (8 травня), св.Ієремія (14 травня), Знаходження голови Іоанна Хрестителя (7 червня), св.Петро Літній (12 липня), св.Прокопій (21 липня), Літні Цирковії (29–31 липня), Ведмежий Маковей (14 серпня), св.Вавіла (17 вересня), день Текли (7 жовтня), св.Кірік (9 жовтня) (розпочинає цикл “Бербекарії”, день Покрови (14 жовтня), св.Параскева (27 жовтня), св.Дмитрій (8 листопада), св.Філіп Кульгавий (9 листопада), Свято Овець (24 листопада).

пада), цикл Мартиніїв-Філіпіїв (25–26 листопада), Вовіденія (4 грудня), св.Андрій (13 грудня), св.Миколай (19 грудня), св.Ігнат свинячий (2 січня), св.Петро Зимовий (29 січня), Зимові Цирковії (29–31 січня), цикл Тріфу-Стратенія (14–16 лютого), св.Харалампій (23 лютого), св.Олексій (30 березня), Благовіщення (7 квітня), а також рухомі свята св.Тоадер і Чистий понеділок – перший тиждень Великого посту та ін.

Покровителями худоби й скотарів у буковинських румунів були св.Георгій, св.Дмитрій, св.Ієремія, св.Петро, св.Філіп, св.Андрій, св.Ігнат, св.Вавіла та ін.

Під час скотарських свят у буковинських румунів існував цілий комплекс дій, які мали на меті запобіжну й захисну функцію. Ці дії були спрямовані на захист худоби від хижаків (особливо вовків і ведмедів), нечистої сили й носіїв езотеричних знань (особливо від відьом і чарівниць), а також від хвороб.

Найбільшу загрозу для худоби становили вовки. Серед оберегів, які використовувались для захисту худоби від вовків, слід відзначити: розкладання ритуальних вогнищ та обкурювання, нанесення магічних знаків у вигляді хрестів, різноманітні заклинання тощо. Найбільш дієвим оберегом було розпалювання “живого” вогню. Дана практика найбільш повно була описана С.Ф.Маріаном на прикладі сіл Чіреш-Опаїц, Красна, Стража. Так, на св.Георгія господарі робили заглиблення в одному з одвірків дверей кошари. На відстані в півметра закопували дошку, в якій так само була зроблена дірка таким чином, щоб дірки були одна навпроти іншої. Брالی жердину завдовжки в один метр, розсікали на одному кінці, клали туди сухий хворост, всували жердину розсіченим кінцем у заглиблення одвірка, а другим кінцем – у дірку дошки. Потім перев’язували жердину мотузкою і двоє людей (розташованих один навпроти другого) тягли з великою силою за кінці мотузки таким чином, щоб разом із мотузкою оберталася жердина й терлася об одвірок. Від різких рухів розсічений кінець жердини нагрівався й загорався – це і був “живий” вогонь. Димом від цього вогню обкурювали худобу, запалювали також овечий гній і проганяли через нього худобу, стрибали через нього самі. Метою цього звичаю був захист великої рогатої худоби й овець від хвороб, хижаків, чарів і для їх приплоду [25. – Т.3, с.161–162]. У гірських місцевостях Буковини “живий” вогонь розпалювали зазвичай під час першого вигону худоби на пасовище. У цей вогонь вкидалися гілки ялини й сосни, і через дим цього вогнища проганяли овець, вірячи, що вони протягом року будуть захищені від усіякої небезпеки (м.Кимпулунг) [25. – Т.3, с.162]. Слід зазначити, що на Буковині в день св.Георгія та на Великдень розпалювали “живий” вогонь не лише в господарствах, але й на вівчарні (с.Стража) [14, с.98]. Зазвичай тоді перед входом овець до загороди вівчарні розпалювалися два “живих” вогні, через дим яких їх проганяли для

першого доїння для того, щоб вівці були захищені від хижаків та злих чар [16, с.16].

Широко використовувався вогонь у юріївській обрядовості також у гуцульських селах Буковини, де так само через дим цього вогню проганяли худобу й стрибали всі присутні [12, с.250]. Про використання вогню під час свята Юрія в Буковинській Гуцульщині писав і Р.Ф.Кайндль: “Напередодні Георгієвого дня розпалювали перед хатою великий вогонь. Паливом служило переважно сміття, яке назбиралося в обійсті протягом зими” [2, с.107]. Вогонь запалювався з метою захисту тварин під час скотарського сезону.

На Буковині мала місце також практика нанесення магічних знаків-хрестів. Зокрема, у с.Бояни, Петрівці, Тереблеча (північна частина Буковини), а також у Сереті, Фратівцях, Строешти Васкань (південна частина Буковини) на св.Андрія та св.Георгія виготовляли своєрідні “мазила” з часнику, пташиного посліду й мазуту, якими малювали у вигляді знаків-хрестів сакральні межі (двері, вікна, ворота), а також робили знаки на худобі, що мало захистити її від хижаків і злих сил [24. – Т.3, с.14; 20. с.15].

Оберегами слугували також різноманітні заклинання для захисту овець від вовків. Подібне заклинання було зафіксоване Д.Даном у с.Стража під час першого вигону овець на пасовище: “Коли хижаци будуть на горі, / Ви, вівці, будете на долині, / А коли ви будете у долині, / Хижаки будуть на горі”. / “Când or fi găngăniile în deal, / Voi oilor să fiți în vale, / Iar când voi îți fi pe vale, / Găngăniile să fie pe deal” [16, с. 16]. У наш час у румуномовних селах Нижнього Буковинського Попруття подібне заклинання виголошувалось для зняття переляку від вовка (с.Тарасівці сучасного Новоселицького району) [5].

Крім обрядових дійств із метою захисту худоби від хижаків, у буковинських румунів існувало також чимало оберегів, які мали завадити нечистій силі відібрати “ману” від корів і овець, а також від пасовищ. Побювання, що худоба втратить молоко або не буде розмножуватись, було настільки сильне, що все село спільними зусиллями шукало способи магічного запобігання “стрігоям”, відьмам, чарівницям – ховали язика від льоном’ялок, намащували часником і різними “мазилами” льоном’ялки, хвіртки, двері, пороги, вікна, тварин та людей, заклали полин, любисток, бузник та вивішували їх у кошарах та хлівах, клали борону догори зубцями перед входом до кошари, гнали чарівниць за допомогою “сурмління” в трембіти тощо. Слід зазначити, що чари з метою відбирання молока від овець здійснювалися, за народними уявленнями, лише в період від дня св.Андрія до Великої неділі (Duminica Mare). Найбільш небезпечним для овець уважався день св.Георгія, коли знесилена нечиста сила робила останню спробу відновити свою злу енергію за рахунок відбору “мани” від овець і пасовищ. Від Зелених свят (Rusalii) до св.Андрія

чари втрачали свою силу. Найбільш простими методами відбирання молока від овець було “відбирання” сліду вівці, чаклування вкраденого молока, закопування під входом у вівчарню солі та грису – вівці, що переступали через них, утрачали “ману” (с.Стража) [16, с.5–6, 8].

Поширеним оберегом для захисту овець від чарів було “сурмління” в трембіти. Грالی на трембіті або парубки в селі, або чабани, вірячи, що доки доноситься “сурмління” трембіти, доти не зможуть злі сили відібрати молоко від овець (с.Котиргаш Броштени, Великі Долхешти, Броштени південної частини Буковини) [19, с.161; 20, с.295; 23, с.128]. Для підсилення ефекту господарі намащували двері кошари часником, освяченим разом із паскою на Великдень [24. – Т.3, с.87]. У с.Медею (південна частина Буковини) господарі клали шматки дерну на дахи, хвіртки, під відрами для молока, посудинами для виготовлення сиру. Це робилося для збільшення приплоду худоби й підвищення надоїв [20, с. 290]. З цією ж метою використовували шматки дерну та вербові гілочки і в українських селах Буковинського Передгір'я і Буковинській Гуцульщині під час юрїївських святкувань [2, с.107]. Дерен і верба георгіївського свята, на думку буковинців, мали силу оберега. Відьми, які, за віруваннями буковинських румунів, відбирали молоко від худоби, відлякувались дерном та в наступному скотарському сезоні не могли розгулятися й заподіяти шкоди.

Серед антидемонічних оберегів, що застосовувалися проти відьом та іншої нечистої сили, зустрічаємо і виготовлення після обіду напередодні св.Георгія господинями-власницями овець мастила або овечого смальцю на зворотному боці стільця чи на дошці. Мастило відсиляли чабанам. Вони намащували ним овець, щоб відьми та чарівниці не змогли відібрати в них молоко [25. – Т.3, с.163]. Отже, можна констатувати, що в буковинських румунів існував цілий комплекс захисних дійств, спрямованих на знешкодження чарів з боку нечистої сили.

Відзначені дії буковинських румунів здійснювані з метою захисту худоби від різноманітних хвороб. Для того, щоб вівці були здоровими протягом року, слід було дотримуватись певних заборон на виконання хатніх робіт у такі свята, як св.Харалампія (Міговени, Петрівці, Старі Фратівці, Строешти – південної частини Буковини, Старі Бросківці – її північної частини) [25. – Т.1, с.196–197], св.Тоадера (Белечена, Верхній Віков, Гура Хуморулуй, Ілішешти, Мезенешти, Петрівці, Ступка – південної частини Буковини) [25. – Т.2, с.23], св.Вавіли тощо [29, с.393].

Отже, велика кількість традиційних скотарських свят, яка побутувала в буковинських румунів у другій половині XIX – на початку XX ст., маючи явно дохристиянське походження, дає нам право стверджувати про існування в них системного скотарського календаря. Цикл скотарських свят, відображаючи сутність боротьби за існування, відіграв важливу роль у житті румунського скотаря та чабана, а його ритуальне

оформлення та змістовна частина збереглися частково (ряджений “пеку-рар”, казки, загадки, різноманітні дійства захисного спрямування) до наших днів, хоча більшість із них уже втратила своє первісне магічне навантаження. Цей календар, охоплюючи цілий календарний рік, реагував на сезонні особливості життя вовків і ведмедів, періоди дії нечистої сили, а також на певні особливості утримання й випасу овець, кіз та іншої домашньої худоби. Дослідження даного календаря дозволяє встановити пантеон “володарів” скотарів та худоби в буковинських румунів, а також річний цикл скотарських свят. Оскільки “вовчий” та “вівчарський” календарі є складовою частиною скотарського календаря, їх потрібно розглядати в тісному взаємозв’язку.

1. Буковина. Історичний нарис. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – 416 с.
2. Кайндль Р.Ф. Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази / Післям. О.Масана; Пер. з нім. – Чернівці: Молодий буковинець, 2000. – 208 с.
3. Кожолянко Г.К., Мойсей А.А. “Вівчарський” календар румунів Буковини // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології: Збірник наукових праць. – Чернівці: Прут, 2004. – Т.2 (18). – С.118–129.
4. Кожолянко Г.К., Мойсей А.А. Цикл “вовчих” свят у румунів Буковини // Р.Ф.Кайндль і українська історична наука: Матеріали Міжнародного наукового семінару “Кайндлівські читання” (22–23 травня 2004 р.). – Чернівці; Вишниця: Черемош, 2004. – Ч.2. – С.196–205.
5. Матеріали етнографічної експедиції Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. – 1997. – Т.20. – 30 с.
6. Писання Осипа Юрія Федьковича. – Т.1. Перше повне видання з першодруків і автографів зібрав, упорядкував і пояснення додав Др. Іван Франко. – Львів, 1902.
7. Салманович М.Я. Румыны // Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы. XIX – начало XX в. Зимние праздники. – М.: Наука, 1973. – С.284–298.
8. Салманович М.Я. Румыны // Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы. XIX – начало XX в. Летне-осенние праздники. – М.: Наука, 1978. – С.244–257.
9. Салманович М.Я. Румыны // Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы. XIX – начало XX в. Весенние праздники. – М.: Наука, 1977. – С.296–312.
10. Сборник песен Буковинского народа / Сост. А.Лоначевский; дост. Г.Купчанко. – К., 1875. – 420 с.
11. Сплени Габріель фон Опис Буковини / Пер. з нім., передм. і ком. О.Д.Огуя, М.М.Сайка. – Чернівці: Рута, 1995.
12. Шухевич В. Гуцульщина. – Ч.4. – Верховина, 1999.
13. Aurelian P.S. Bucovina. Descriere economică însoțită de o hartă. – București: Tipografia Laboratorilor Români, 1876.
14. Dan D. Comuna Straja și locuitorii ei (studiu istoric, topografic și folcloric). – Cernăuți: Societatea tipografică bucovineană, 1897. – 112 p.
15. Dan D. Credințe populare bucovinene // Gazeta Bucovinei. – 1894. – А. 4. – №30. – Р.1–2.
16. Dan D. Stâna la românii din Bucovina. – Cernăuți: Glasul Bucovinei, 1923. – 38 p.

17. Dolinski A. Arbore străveche vatră de etnografie și folclor. – București: Eficient, 2001.
18. Ghinoiu I. Obiceiuri populare de peste an. Dicționar. – București: Editura Fundației Culturale Române, 1997.
19. Gorovei A. Credinți și superstiții ale poporului român / Ediție îngrijită de I.Datcu. – București: Editura “Grai și suflet – Cultura națională”, 1995. – 344 p.
20. Fochi A. Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX: Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu. – București: Minerva, 1976. – 392 p.
21. Hasdeu B.P. Etymologicum Magnum Romaniae. – București, 1886–1893. – T.I–III. – 3253 p.
22. Ionescu I. Agricultura română din județul Dorohoiu. – București: Imprimeria statului, 1866. – 555 p.
23. Lupescu M. Superstiții // Șezătoarea. – 1892–1893. – A.I. – P.125–128.
24. Marian S.F. Sărbătorile la români. – București, 1898. – Vol.I. – 290 p.; 1899. – Vol.II. – 307 p.; 1901. – Vol.III. – 346 p.
25. Marian S.Fl. Sărbătorile la români. Studiu etnografic / Ediție îngrijită și introducere de I.Datcu. – București: Editura “Grai și Suflet – Cultura Națională”, 2001. – Vol.I. – 222 p.; Vol.II. – 216 p.; Vol.III. – 244 p.
26. Marienescu A.M. Alesul // Familia. – 1873. – P.237.
27. Mușlea I., Bârlea O. Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P.Hasdeu. – București: Minerva, 1970. – 634 p.
28. Niculiță-Voronca E. Datinele și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică (Ediție îngrijită de V. Durnea). – Iași: Polirom, 1998. – Vol.I. – 496 p.
29. Olteanu A. Calendarele poporului român. – București: Paideia, 2001. – 741 p.
30. Pamfile T. Sărbătorile la români. – București: Saeculum, 1997. – 360 p.

In the given article a year cycle of cattle breeding holidays is searched, a plateau of the “aloners” of the cattle is stated and of the cattle breeders among the Romanians of Bucovina. It is shown the place of this calendar in the “folk” one, connection of the cattle calendar with the “gheep” and “wolf” ones.

Key words: *cattle calendar, cycle of wolfish holidays, cycle of sheep breeding's holidays, patron of cattle - breeders cattle, New Year, antidemonic guard.*